



Sporen in het veen

Het Bourtanger Moor was voor zijn cultivering halverwege de negentiende eeuw een van de grootste aaneengesloten veenmoerassen van Noord-Europa. In de loop der tijden is het onherbergzame en voor de mens vijandige veenland sterk veranderd. Ontginning, turfwinning en landbouw hebben de streek omgevormd tot een mozaïek met vele vlakken: restanten oorspronkelijk en gerenatureerd hoogveen met een unieke flora en fauna worden afgewisseld door diverse vormen van oud en nieuw cultuurlandschap, ontstaan door mensenhand. Ook wat kleuren betreft is dit gebied een bonte mengeling. Het veen zelf kent vele tinten zand en erica, de gebieden waar nog turf wordt gewonnen zijn bruin, de weilanden groen en de akkers zwart. De moderne, grootschalige agrarische bedrijven zijn een economische factor van betekenis. Temidden van de akkers, velden en bossen liggen tal van levendige stadjes en dorpen.

Toch is het veenlandschap overal in het Naturpark aanwezig. Karakteristiek voor het veen is de uitgestrektheid van het landschap. Er wordt hard aan gewerkt om dat weidse veenlandschap in ere te herstellen. Toen het besef groeide dat het ecosysteem van het veen een uniek en kwetsbaar iets is, zijn enorme inspanningen gedaan om het hoogveen inclusief flora en fauna in de oorspronkelijke staat terug te brengen. De turfwinning in de omgeving van natuurlijk hoogveen werd verboden, er werden beschermde natuurgebieden ingericht. Ook zijn er acties ondernomen om de door ontwatering beschadigde veengebieden te herstellen. De door de overheid beheerde gebieden zullen na deelaafgraving worden gereserveerd voor nieuwe natuur in plaats van landbouw.

In die nieuwe bestemming schuilt de grote kracht van het Bourtanger Moor. Bijna 4000 hectare veengrond zal na beëindiging van de turfwinning een natuurbestemming krijgen. Dat houdt in dat zich hier de komende jaren een prachtig veenlandschap kan ontwikkelen, een plek waar mensen die rust en ruimte zoeken naar hartelust kunnen recreëren. Ook voor planten en dieren zal de regio steeds aantrekkelijker worden. De nieuwe natuur is op haar beurt weer aantrekkelijk voor milieu-educatieprojecten en natuurliefhebbers. Om die ontwikkeling te stimuleren en te steunen én om het geheel in te bedden in de ontwikkeling van de regio als geheel, is het Naturpark opgericht. De gemeentes Twist en Geeste en ook de steden Haren en Meppen uit het Emsland hebben de mogelijkheden van het gebied onderkend. Dat geldt ook voor de gemeentes Wietmarschen uit de Grafschaft Bentheim. In de gemeente Emmen en de provincie Drenthe werd al langer een parallelle koers gevaren en heeft men zich aangesloten bij de Vereniging Naturpark.

In het hele ontwikkelingsproces van het veen is een mensenleven natuurlijk maar een kort moment. Toch zijn er ook nu al veranderingen ten goede waar te nemen. Neem het Bargerveen, een natuurreservaat in het zuidoosten van Drenthe, pal aan de Duitse grens. Hier is men dertig jaar geleden al begonnen met natuurherstel en is er een zeer aantrekkelijk veenlandschap ontstaan. Wandelaars en fietsers die willen genieten van de rijkdom van de natuur hebben de beschikking over 17 km wandel- en fietspad. Onderweg vallen tal van bijzondere veenplanten bewonderen, zoals snavelbies en pijpenstrootje, dopheide en wolgras, zonnedauw en – natuurlijk – de veenmossen. Met zijn uitgestrekte waterpartijen is het Bargerveen ook een geliefde rust- en broedplaats voor vele vogelsoorten, waaronder de grauwe klauwier en het blauwborstje. En voor de zeldzame goudplevieren is het Bargerveen een van de laatst overgebleven broedplaatsen.

Vanaf de uitzichtheuvels is de dierenwereld goed te observeren. Het fascinerende is dat het veen ooit zo hoog is geweest als de top van de heuvel! Op zo'n punt wordt mooi duidelijk hoezeer de mens heeft ingegrepen in de natuur.



Boeiend is ook het verhaal achter de veenontginning. De mensen in het Bourtanger veenmoeras leefden en werkten onder barre omstandigheden. Alleen de echte pioniers konden het hier bolwerken. Van het harde leven in het veen en de enorme inspanningen van de eerste veenbewoners is niet meer veel te merken. Toch zijn er voor wie goed oplet nog sporen zichtbaar in de idyllische dorpjes en het fijnmazige systeem van wijken en kanalen. De armzalige veenketen, waar tot in de jaren '50 van de vorige eeuw nog mensen in hebben gewoond, zijn allemaal verdwenen en alleen nog terug te vinden op foto's en in musea. In twee gespecialiseerde musea wordt de geschiedenis van het veen en de ontginning met veel kennis van en passie voor het gebied verteld. In april 2006 heeft het Emsland-Moormuseum een nieuwe expositiehal gekregen waar bezoekers van dichtbij meemaken hoe mensen hier leefden en werkten. Er is aandacht voor het zeer specifieke ecosysteem van het veen maar ook voor de ontginning ervan, van het ploeteren van de turfstekers tot en met de allernieuwste machines. Pronkstuk van het museum is 's werelds grootste stoomploeg van de firma Ottomeyer en bijbehorende locomobielen. De museumgasten kunnen het buitenterrein, zo'n 30 hectare hoogveen, te voet of per smalspoorbaan verkennen. In Veenpark, de wereld van veen, kunnen gasten een bezoek brengen aan echte veendorpjes met plaggenhutten, een bakker en een windmolen.

Een locatie pal aan de grens was in vroeger tijden niet bepaald aantrekkelijk. Maar in het huidige Europa is de nabijheid van de grens een kans om met beide handen aan te grijpen. Bezoekers van het Naturpark kunnen meteen door naar het nabijgelegen Emmen om zo in één klap twee culturen te verkennen. Wat daarbij opvalt zijn de verschillen in verving. Aan Nederlandse kant bepalen fijnmazige kanalen en de lintdorpen - ontstaan als gevolg van de ontginning van het veen – het landschapsbeeld. In het Emsland was de grond niet geschikt om te ontwateren. Daar hanteerde men voornamelijk de zogeheten veenbrandcultuur. In de hete as zaaide men boekweit, het hoofdvoedsel van de veenboeren, inmiddels een regionale specialiteit. Een lekker stuk boekweittaart of de beroemde "Jan Hinnerk", een pannenkoek van boekweitmeel, traditioneel geserveerd met roggebrood en compote, zijn niet te versmaden.

De fiets is het beste vervoermiddel voor ontdekkingsstochten door het Naturpark. Een deel van het grensoverschrijdende fietspadennet van de "United Countries Tour" loopt door het Naturpark. U kunt kiezen voor meerdaagse fietstochten of dagtochten vanuit een hotel naar keuze. Wie het hele gebied graag in een weekendje wil "doen", neemt de auto en rijdt langs de Pionierroute. „Energie“, „Moor“ en „2 Kulturen“, zo heten de routes die langs de mooiste plekjes en culturele schatten van de streek voeren. Sinds oktober 2006 heeft de automobilist het nog gemakkelijker: dan huurt hij/zij gewoon een elektronische reisgids (GPS-gestuurd) die als een echte gids attent maakt op alle bezienswaardigheden langs de route.

Een prima uitvalsbasis voor een dagje natuurpark is het bezoekerscentrum van het vernieuwde Emsland-Moormuseum. Een eerste kennismaking biedt de film over het veen. Er is ook een moderne expositie over ontstaan en ontginning van het veen. Het buitenterrein met restanten levend hoogveen en een indrukwekkend machinepark is te verkennen te voet (natuurleerpad) of met de smalspoorbaan. Een verrassende attractie is de oude boerenhoeve waar traditionele huisdierrassen worden gehouden, zoals het Bentheimer landschaap en het bonte Bentheimer varken. Vlakbij het centraal in het Naturpark gelegen Twist ligt aan de andere kant van de grens hoogveenreservaat het Bargerveen. U kunt auto en fiets dus gerust laten staan en via de opengestelde wandelpaden op weg gaan naar Drenthe. Honger gekregen van het vele lopen? Maak dan even een ommetje naar de gemeente Wietmarschen. Op het terrein van het stiftcomplex aldaar is een café waar heerlijke zelfgebakken boekweittaart wordt geserveerd.

Het Naturpark is aangesloten op de A 31 en dus uitstekend bereikbaar.